

**О. Ҳасанбоева, М. Иноятова,
А. Неъматова**

ОДОБНОМА

Китоби дарсӣ барои
донишомӯзони синфҳои 2-юми
мактабҳои таълими миёнаи умумӣ

Нашри чорум

Вазорати таълими халқи
Республикаи Ўзбекистон
тасдиқ кардааст

Нашриёти давлатии илмии
«O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi»

Тошканд—2018

УЎТ: 177=222.8(075.2)
КБТ 74.200.51
О-40

Муқарризон: **М. Куронов** — доктори илмҳои педагогика;
З. Замонов — докторанти ДДЗЧЎ;
Н. Рўзиева — омўзгори мактаби рақами 62-юми
ноҳияи Учтеппаи шаҳри Тошканд;
Ш. Эгамбердиева — директори мактаби рақами 95-уми
ноҳияи Косони вилояти Қашқадарё.

Аломатҳои шартӣ:

- — инро дониста гиред;
- — муамморо ҳал кунед;
- — луғатро ба дафтаратон кўчонед
ва маънояшро дар ёд доред;
- — мақолҳоро аз ёд кунед;
- — саволу супоришҳо;
- — саволҳо;
- — супоришҳо;
- — анҷоми дарс.

Аз ҳисоби маблағҳои Бунёди мақсадноки китоби республика чоп шудааст.

ISBN 978-9943-07-615-0 © **О. Ҳасанбоева ва диг.** 2011, 2018.
© НДИ «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi», 2011, 2018.

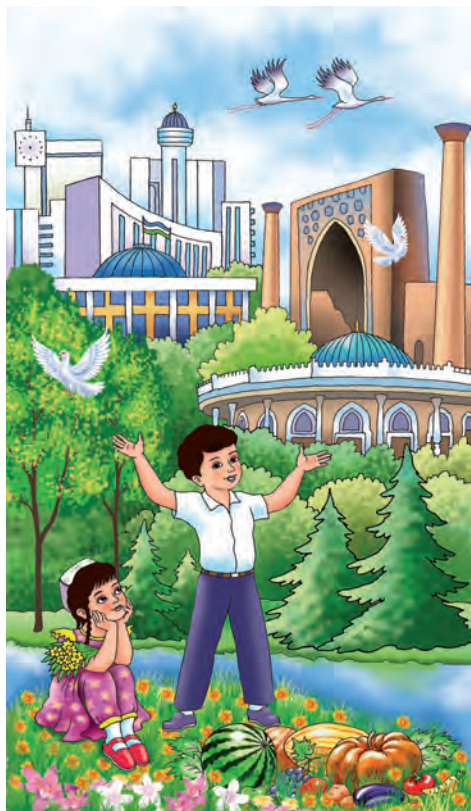
I. ВАТАНИ МО — ЎЗБЕКИСТОН

МОДАР — ВАТАН

Ватани мо Ўзбекистон ном дорад. Ин тавр номгузорӣ шудани он дар Қонуни Асосӣ устувор гардидааст. Пойтахти мамлакатамон шаҳри Тошканд аст.

Ватан – Модар

Эй Ватани чоночон,
Хубу дилорой ту!

Монанди модари мо
Зебову яктой ту!

Азизиву муқаддас,
Чону дили мой ту!

Бо ин ҳама бузургӣ
Дар дили мо чой ту!

Қурбон Муҳаммадӣ

1. Дар расмҳои болой чиҳо тасвир ёфтаанд?
2. Шеъри «Ватан-Модар»-ро хонед ва аз ёд кунед.

Хонадоне, ки инсон таваллуд шуда, ба воя расидааст, маҳалла, деҳаву шаҳр Ватани хурд андар дохили Ватан мебошад.

Шахсе, ки кишвари маҳбуби хуни нофаш дар он рехта, хоки падару бобоёнаш хобидаро дар дунё Ватани беқиёсу муқаддас медонад, мақсаду муддаояш аниқ, ғуруру ифтихораш бемисл мешавад.

Таърифи «Одаме, ки ... хоки падару бобоёнаш хобидаро дар дунё Ватани беқиёсу муқаддас мепиндорад, мақсаду муддаояш аниқ, фахру ғурураш бемисл мешавад»-ро аз калонсолон дониста гиред.

Ватан чун сачдагоҳ аст.

--	--	--	--	--	--	--	--

МЕРОСИ АҚДОД — ФУРУРУ ИФТИХОРИ МО

Мамлакати мо диёри алломаҳо, саркардаҳо ва мутафаккирону шоирони бузург аст.

Мо бо Абӯрайҳони Берунӣ, Амир Темур, Алишер Навоӣ, Мирзо Улуғбек ва бузургони дигар ифтихор мекунем, ки номи Ватанамонро дар ҷаҳон машҳур сохтаанд. Аз онҳо фикрҳои қиматнок оиди боодобу ахлоқ шудан ва фазилатҳои дониш мерос мондааст.

1. Номи шахрҳои қадимино номбар кунед.
2. Дар расмҳои болоӣ кӣҳо тасвир ёфтаанд? Бо ёрии калонсолон кӣҳо будани онҳоеро, ки дар расмҳо тасвир ёфтаанд, муайян кунед.

Хулқи хуб аломати хубист.

Абӯрайҳони Беруни

Кам–кам омўхта доно мешавад,
Қатра–қатра чамъ шуда дарё мешавад.

Алишер Навоӣ

Бозуяш тавоно якеро меғалтонад,
Донишаш зўр – ҳазорро.

Қувва дар адолат аст.

Амир Темур

КОРҲОИ ИБРАТБАХШИ АҚДОДИ БУЗУРГАМОН

Хоҳиши Ҳусайн

Ақдоди бузургамон ба мақсади зиёд кардани дониши худ мунтазам малакаи хешро баланд бардоштаанд. Бисёр китоб хондаанд. Масалан, ҳамватани бузургамон Абӯалӣ ибни Сино ҳангоми 10-солагӣ соҳиби дониш оид ба математика, мантиқ, геометрия буд. Номи аслии вай Ҳусайн буда, дар деҳаи Афшонои Бухоро таваллуд ёфтааст.

Мувофиқи нақлҳо вақте ки Ҳусайн 17-сола буд, амири Бухоро Нӯҳ ибни Мансур бетоб мегардад. Ҳусайн ба дарди амир даво меёбад ва амир аз ӯ мепурсад, ки «Чӣ хоҳиш дорӣ?» Ҳусайни ҷавон хуб медонист, ки дар китобхонаи амир ҳазинаи бебаҳои илм – китобу дастхатҳои нодир маҳфузанд. Аз ин рӯ, бе ҳеҷ дудилагӣ аз амир иҷозат мепурсад, ки аз китобхона истифода барад.

Мутафаккири бузург Абўалий ибни Сино дар пандҳои ба шогирдон навиштааш зикр кардааст, ки дониши то 18-солаги гирифтааш ба тамоми умраш расидааст.

Фарзанди баодоб, донишманду боақл, меҳнатдўсту баимону боэтиқод на танҳо гановати бузурги падару модар, балки тамоми ҷамъият мебошад.

1. Дар асоси ҳикояи болой оид ба мақоми китоб дар ҳаёти инсон фикр баён кунед.
2. Китоби аз ҳама дўстдоштаатон кадом аст?
3. Абўалий ибни Сино ба шогирдон чӣ гуна насиҳатро навишта боқӣ гузоштааст?

II. ОИЛА – ДАРГОҲИ МУҚАДДАС

ПАДАРУ МОДАР АЗИЗУ МУЎТАБРАНД

1. Ба фикри Шумо дар кадом расм ҳолатҳое тасвир ёфтаанд, ки ба одоби фарзанд рост намеояд?
2. Дар расмҳо ғамхорӣ ба аҳли оила дар чиҳо намудор аст?

Вазифаҳои фарзанд (насиҳат)

- ◆ Доимо ба ҷо овардани ҳурмати падару модар;
- ◆ Баробари ҷеғ задани волидон дарҳол расида омадан;
- ◆ Ҳангоми суҳбат бо падару модар рӯй турш накардан, ҷаҳл нанамудан;
- ◆ Баланд накардани овоз ҳангоми муошират бо волидон;
- ◆ Бе рухсати волидон ба саёҳат набаромадан.

Ҳусайн Воизи Кошифи

Вазифа – иҷрои ҳатмии кор
Муқаддас – азиз, муътабар.

Фикр карда бинед: шумо чӣ гуна фарзанд ҳастед?

МАҚОМИ МАН ДАР ОИЛА

Бародарону хоҳарон бояд чӣ гуна шаванд.

Эй фарзанд!

Бародари калонӣ бародари хурдиро, хоҳари калонӣ хоҳари хурдиро ба роҳи рост ҳидоят месозад, ҳимоя мекунад, дастгирӣ менамояд. Ба ӯ намедониста-ашро омӯзонда, бо ширинсуханӣ роҳи ростро нишон доданаш лозим. Барои дӯст доштани онҳо бояд ҳаракат кунад. Бародару хоҳари хурдӣ ҳам нисбати бародару хоҳари калонӣ ҳангоми ҳурмат ба камбудӣ роҳ надода, аз онҳо ягон чизро бояд дарег надорад ва ба ӯ ҳасад набарад.

Ба матн муносибат баён созад. Худатон оиди чӣ гуна бародару хоҳари калонӣ доштанатон нақл кунед.

Бародари калонӣ – давлатам,
Бародари хурдӣ – савлатам.

Анъанаҳои оилавӣ

Анъана чист? Анъана қоида, урфу одат ва дигар амалҳоест, ки аз насл ба насл мегузарад. Ва ба як оила мувофиқ омадани ҳаминҳо анъанаи оилавист. Масалан, мисли аз авлод ба авлод гузашта, давом ёфтани ягон ҳунар, илму фанни ба ҳамин авлод мувофиқ, иштиёқ ба санъат, ягон ашёро аз як насл ба насли дигар расонда додан.

1. Дар расм кадом анъанаҳои оилави тасвир шудааст?
2. Дар бораи анъанаҳои оилави нақл кунед.

МЎЙСАФЕДОН – НУРИ ХОНА

Расмҳоро муоина кунед. Дар бораи зоҳир гардидани ҳурмату эҳтиром нисбати калонсолон нақл кунед!

Писари калонӣ (Афсонаи замонавӣ)

Дар деҳае чол ва кампире истиқомат карда, се писарашон дар шаҳр мезист. Писарони миёнаву хурдӣ ба назди волидон тез-тез меомаданд, аммо аз писари калонӣ дарак набуд.

Волидон ўро пазмон шуданд. Бо абр-ҳои осмон, гулҳои қоқуи замин, ҳатто паррандагон ба писари калонӣ салом расонданд. Писари калонӣ наомад. Модар барои дидорбинии писари калонӣ ба шаҳр рафтааст.

Ўро наберагонаш пешвоз гирифтаанд. Чаккаву қурути овардаи ў ба наберагон маъқул нашудааст. Ба мо модарамон «Аз дасти касе чизе нахўред, гуфтааст» – иброз доштанд онҳо. Модаркалон хеле хафа шуда, баргашта омадани писари калониро мунтазир нашуда, ба деҳа меояд.

М. Убайдуллоева

Модар чаро аз писару наберагон хафа шуд?

III. ОДОБ – ЗЕБУ ЗИНАТИ ИНСОН

ОДОБИ ХУДНИГОҲДОРЇ ДАР ҚОЙҲОИ ҚАМОАТЇ

Кўча, мактаб, нақлиёт, масканҳои истироҳат, кино, театр, осорхона ва боғҳои истироҳат қойҳои қамоати ба ҳисоб мераванд. Якчанд қоидаи одоби рафтор дар қойҳои қамоати мавҷуданд: озода пўшед; бо ҳамагон хушмуомила бошед. дар нақлиёт ба калонсолон қой диҳед; аз одамон ягон чизро пурсидани бошед, аввало салом дода, узр хоста, баъд пурсед; дар роҳи калон ба қоидаҳои бехатарӣ риоя намоед!

Чаппабой

Чаппабойи мо доим
Корҳоро кунад чаппа.
Чормағз андозад қойи
Китоби худ ба папка.

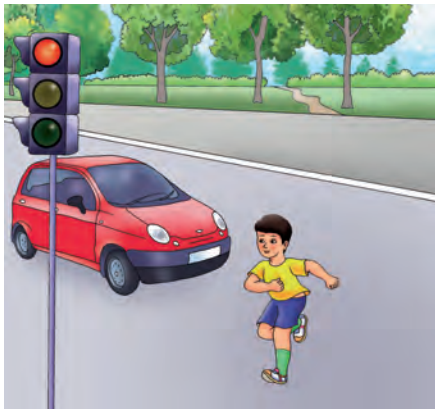

Дигарон дар танаффус
Сўйи дар мешитобанд.
Чаппабой лек дар монда,
Аз тиреза барояд.

Худойберди Комилов

1. Ҳолати расмро пеши назар оред. Чиро ҳис намудед? Муносибати худро баён созед.
2. Корҳои Чаппабойро чаро бад меҳисобед?

1. Дар ҷойҳои ҷамоати вайрон шудани одоби худро нигоҳ доштан дар чӣ намоён мегардад?
2. Дар ҷойҳои ҷамоати нигоҳ доштани худро чӣ тавр мефаҳмед?

Бо интизом ба ҷо овардани ҳар як кор дар вақти худ бо тартиб ба иҷро расондан аст.

Абдулло Авлонӣ

Дар байни ду кас бе рухсат нишастан мумкин нест.

Ҳадис

ХУШМУОМИЛАГЇ ВА МУНОСИБАТИ САМИМЇ

1. Дар кадоме аз ин расмҳо хушмуомилагӣ, дар кадоме муносибати самимонаро мебинед?
2. Чӣ гуна фикр доред: модар ба фарзандаш чӣ гуна сабақ медиҳад? Модари шумо аз хусуси чӣ насиҳат мекунад?

ҲИЛОЛА ВА ЗУЛОЛА

Ҳилола ва Зулола ҳамсојанд. Феълу атвори Ҳилола каме душвортар аст. Ба атрофиён муомилааш бад, писанд накарда, бо алвонҷдиҳии дастон сухан меронад. Зулола баракси он. Ба ҳамагон хушмуомила, муносабати самимӣ дорад. Аз ин рӯ, ўро ҳама нағз мебинанд.

Яке аз рӯзҳо Ҳилола дар кўча галтид.

Пояш тоб хўрда, гашта натавонист. Инро Зулола дида ба кўмак шитобид.

– Э, дугонаҷон, хез, ба ман така кун. Зулола барои ба по хестани Ҳилола ёри расонда, чанги либосашро афшонд. Бо суханони ширин ором карда, барои ба манзилаш рафтан кўмак расонд.

Аз ин муомилаи Зулола Ҳилола шарм кард. Ў аҳд намуд, ки чун Зулола мешавад.

1. Аз ҳикоя чӣ гуна хулоса бардоштед?
2. Чӣ гуна фикр доред: хушмуомили инсон ба чиҳо вобаста аст?

1. Шеъри поёниро хонед. Мазмунашро нақл кунед.
2. Душворӣ кашед, аз омӯзгоратон ёрдам пурсед.

Сухани ширин

Сухан аз дил бурун ояд,
Макӯш ҳаргиз фузун ояд.
Сухан талху гаҳе ширин,
Сухан захр асту ангубин.
Сухан кӯтаҳ агар бошад,
Сухан шаҳду шакар бошад.

Шарифи Муҳаммадёр

Нони гандум надошта бошӣ ҳам, суханонат ширин бошад.

Оиди хушмуомилагӣ шеърҳоро ёфта аз ёд кунед

ОДОБИ СУХАНРОНИ

Қоидаҳои одоби суҳбат

- ◆ Ба ҳамсуҳбататон бо овози баланд ҳарф назанед.
- ◆ Суханони ўро бо диққату эътибор шунавед.
- ◆ Ҳангоми суҳбат худро таъриф накунад.

Аз суханони дағал эҳтиёт бошед (Ҳикоят)

Як бачаи дағал буд. Падараш ба вай фармуд, ки ба ҳар як сухани дағалаш ба сутун яктоғӣ меҳ кӯбад. Рӯзи аввал даҳто меҳ кӯфт. Рӯзи дуюм аз меҳкӯбӣ безор гашта, камтар дағалӣ намуд. Ҳамин тавр, адади меҳкӯбӣ кам шудан гирифт. Ниҳоят бача аз меҳкӯбӣ ба сутун халос шуд. Баъди он падараш гуфт: «Ҳангоми суханони ширин гуфтан яктоғӣ меҳро баркан!» Фар-

занд супориши падарро иҷро намуд. Ӯ тамоми рӯз аз канда партофтани мехҳо хеле хурсанд шуд. Лекин ҷои мехҳо ба назараш хунук тофт. Падар гуфт:

—Писарам, аз суханони дағал дар қалби одамон ҷароҳат боқӣ мемонад. Бубин, сӯрохиҳои дар сутун боқимондаро нест кардан имкон надорад.

Фикр кунед: аз суханони дағал чӣ тавр халос шудан мумкин?

Заҳми тег сиҳат меёбад, заҳми забон не.

Доноён дар бораи одоби суҳбат

Сухани ширин монанди оби зулол аст. Оби зулол ба кучоғе ҷорӣ шавад, дар он ҷо анвои гулҳо мешукуфанд.

Юсуф Хос Ҳочиб

- ◆ Бемаврид ҳарф назанед.
- ◆ Бо лутфу нармӣ сухан гӯед.

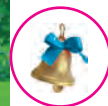
- ◆ Бо чеҳраи кушод ҳарф занед.
- ◆ Бо фикру андеша суҳан гӯед, суҳани бидуни андеша гуфташуда пушаймонӣ меорад.
- ◆ Ҳангоми суҳангӯйии касе суҳан илова накунед, гапи ўро набуред.
- ◆ Бисёр ҳарф назанед, зеро ин кори фозилон нест.

Хусайн Воизи Кошифи

Зулол — тоза, соф.

Анво — гуногун, ҳар навъ.

МАДАНИЯТИ МУЛОҚОТ ВА ОДОБИ СУХАНРОНӢ БО ТЕЛЕФОН

Фарзандам, инсонҳо доимо бо якдигар дар мулоқот мешаванд.

Касоне, ки дили шахсонро наранҷонда, онҳоро меёбанд, одамони дорои маданияти баланд ба ҳисоб мераванд.

Аз он ҷумла, ҳангоми гуфтугузор бо телефон маданияти одамон маълум мегардад.

Қоидаҳои суҳанронӣ бо телефон:

- ◆ «Лаббай» гӯён гӯшакро бардоред.
- ◆ Бо ҳамсуҳбататон, албатта, салому алейк кунед.
- ◆ Ҳангоми суҳбат калимаҳои «Лаббай», «Марҳамат», «Узр»-ро истифода баред.
- ◆ Ба ҷое агар телефон кунед, кӯтоҳ ва возеҳ ҳарф занед.

Ба «Лаббай» чӣ расад (ҲИКОЯ)

Анварака ба хонаи ҳамкасбаш Эркинака занг зад. Аз гӯшак овози бачаи хурдсол:

«Кй даркор?» шунида шуд. Аз ин саволи нобахангом Анварака саросема гардид.

—Ассалому алайкум, бачаи азиз, падаратон дар хонаанд?

—Ин кист? Шумо кй?—ба ҷойи салом додан боз саволборон кард бачаи хурдакак.

Анварака ба оҳистагӣ гўшакро ба ҷояш гузошта, худро камтар сабук ҳис намуд.

Бибӣ аз ин муомилаи набера хиҷолат гардида, баробари гўшакро ба даст гирифтани овози «тут-тут-тут»-ро шунид...

Мирвосил Одилов

Муомила — суханронӣ.

Хиҷолат гаштан — шарм доштан.

1. Ба ҷойи бачаи хурдакак шумо чӣ тавр ҷавоб медодед?
2. Ҳангоми ҳарфзанӣ бо телефон кадом суханонро истифода бурдан маъқул?

НАМУДИ ЗОҲИРИ ВА ОРОСТАГИ

1. Расмҳоро эзоҳ диҳед.
2. Дар бораи дўсти ораста ва ботартиб нақл кунед.

Оростагӣ чист?

Аввало, маънои калимаи оростаро доништан лозим.

Ороста маънои ородода, зинатёфтаро ифода месозад. Яъне, ба тартиб андохтан, оро, зеб додан аст.

Инсоне, ки дорои чунин хислатҳост, ороста мегардад. Ҳама чоро саришта кардан, озода либос пӯшидан, ба мӯйи сару нохунҳо эътибор додан, васоити таълимиро хуб нигоҳ доштан аломати оростагист.

Ман ҳар як узви худро
Шуста ба тартиб орам.
Дандону нохунҳоро
Тоза нигоҳ медорам.

Уйғун

Рӯмол

Вақте аз дукон харидам,
Будай ту тозаву нав.
Бар чунин ҳолат фикандам,
Бахшиши манро шунав.

Қат шуда дар кисаи ман,
Хор гаштӣ дар ниҳоят.
Мешавад ҳис, ки хафа-стӣ,
Рӯ ба ман кардан-т н-ояд.
Ҳолиё маълум гардад,
Бар ту ман бас меҳр додам.
Чун ҳаво додам ба сӯе,
Рехт ашки шашқаторам.

Вали Аҳмадҷон

1. Дар ҷайби шумо магар мудом рӯймолча мешавад? Онро оё покиза нигоҳ медоред?
2. Дар синфатон ба ораста гаштани киҳо ҳавас мекунад?

Ба ҷисми покиза роҳ наё-бад.

Покиза – тоза, озода.

ФАЗИЛАТИ ХУБ – ЗИНАТИ ИНСОН

Босабрӣ фазилати зебост.

Босабр будан ин агар чизи хостааш амалӣ нагардад, тоқат намуда, нанолидан аст.

Устод Ризоиддин ибни Фахриддин таъкид намудаанд: «Сабр кардан, ба душворӣ тоқат намудан кори фоиданок аст. Одами соҳиби чунин фазилат саломатиашро аз даст намедиҳад».

Бачаҳои азиз, шумо ҳам аз ҳоло барои ҳангоми душвориҳо босабр будан одат кунед.

Оҳуи босабр (масал)

Ҳайвоноти гуногун дар саҳро об наёфта, аз ташнагӣ азоб кашидаанд. Онҳо чоҳ канданӣ шудаанд. Аввал шер

ба кор шуруъ намудааст. Лекин ба тези монда шудааст.

Навбат ба филу жирафа, гургу рўбоҳ расидааст. Онҳо ҳам монда шудаанд. Зеро аз ўҳдаи сабркунӣ набаромадаанд. Ба корҳои охирин оҳуи аз ҳама хурд шуруъ кардааст. Ў бо пойҳои бориқаш кофта-кофта, оқибат обро баровардааст.

Оҳуи босабр обнўшандагонро хурсанд намудааст.

1. Чаро ҳайвонҳо дар саҳро чоҳ кандани шудаанд?
2. Босабр будани оҳуро аз чӣ донистед?

Ҳарчанд сабр талх аст, аммо меваи

ш				
---	--	--	--	--

 медиҳад.

САХОВАТМАНД ВА ХОКСОР БОШЕД

1. Дар расм чиҳо тасвир ёфтааст?
2. Дар асоси расм одати бад будани бахилиро маънидод кунед.

Саховатмандӣ ва хасисӣ

Аз донишманде пурсиданд:
—Қадам одати бад дигар фазилатҳои хубро нобуд месозад?

—Хасисӣ,—ҷавоб дод донишманд.

Боз пурсиданд:

—Кадом фазилати хуб дигар одатҳои бадро набуд месозад?

—Саховатмандӣ,—гуфт донишманд.

1. Саховатмандӣ чӣ гуна фазилат аст?
2. Барои саховатманд шудан чӣ кор кардан лозим?

Саховатмандӣ—тамоми сарватро бо дигарон ба ҳам дидан. Хасисӣ ин ҳасудист. Хасис ба одаме, ки кӯмаки моддӣ пурсидааст, ҳеч чиз «нест» гуфта, намедиҳад.

Фарзандонам, дар хотир доред: саховатмандӣ фазилати хуб, хасисӣ одати бад аст.

Кӯмаки моддӣ — мадад расондан бо пул ё ки чизу чора.

Фарзандонам, хоксорӣ корро «Бо дӯстон якҷоя, бо ёри наздиконам ба иҷро расондам» гуфтан, барои мадад ба хурду калон раҳмат гуфтан аст.

Хоксорӣ—хислати хуб. Хоксор бошад, худро таъриф накунад.

Аз такаббури дур бошад.

Мутакаббир ба модари худ ҳам маъқул нест.

**Ба камтар — камол,
ба мағрур — завол.**

Хосият ба хонаи момояш даромад.

— Ассалому алейкум, момочон, хуб хоб кардед? — гӯён аз рухсораи момо бўсид. Сипас ба пойгаҳ рафта нишаст.

— Ваалайкум ассалом, азизам, чаро ба пойгаҳ нишастӣ? Биё, ба наздам, — гуфт Мукарраммомо.

— Не, момочон, дар пешгаҳ назди шумо падару модарам мешинанд, бачагон бояд

дар пойгаҳ нишинанд, — гуфт Хосият.

— Вой, садқаи духтари баодобам шавам,— хурсандӣ намуд момо.

— Момочон, одоб чист? — мароқ зоҳир намуд Хосият.

— Одоб кӣ будани шахсро маълум месозад. Ба олам офтоб чӣ қадар зарур бошад, ба одам ҳам одоб ҳамон қадар лозим аст. Ба калонсолон салом додани ту, бо табассум хушҳолона «момочон», «модарчон», «хоҳарчон» гуфта ҳарф заданатро одамон дида «Хосиятхон баодоб будааст» мегӯянд. Агар ба рафиқонат дағалона, ба одамон лабатро қач қарда сухан ронӣ, бо либоси чиркин гардӣ, ҳама аз ту мегурезад, беодоб мегӯяд.

Хосият аз хурсандӣ момояшро ба оғушаш гирифт.

Муҳаббат

Аз ҳикоя хулоса бароред: фарқи мағруриву хоксорӣ дар чист?

Панди доно аз зар ҳам қиматтар аст.

БА ХУД ХИЗМАТРАСОНИРО ОМЎЗЕД

1. Оиди расмҳо фикратонро гўед.
2. Кадом корҳоро худатон мустақилона ба иҷро расонда метавонед?
3. Одоби худхизматрасонӣ гуфта чиро мефаҳмед?

Фарзанд бошад, чӣ сон бошад?

Фарзанд бошад, чӣ сон
бошад?

Қобил бошад, пурдон
бошад.

Дар меҳнат қаҳрамон
бошад,
Ифтихори ёрон бошад.

Бар таҳсинҳо шоён
бошад,
Васфаш дар ҳар забон
бошад.

Модар аз ў шодон бошад,
Падар аз вай хандон бошад.

Убайд Раҷаб

Ба тайёр ҳозирu

Н			
---	--	--	--

 .

МЕҲМОННАВОЗИ — ОДАТИ ХУБ

Фарзандонам, ба меҳмондўсти одат намоед. Меҳмонро бо чеҳраи хандон пешвоз гиред. Ба наздаш нозу неъматҳоро гузошта, ҳангоми хўрдан ба ў ҳамроҳӣ намоед. Агар худатон ба ягон ҷо меҳмон шуда равед, аз ҳад зиёд гуруснаву сер наравед. Таом нахўред, мизбон хафа мешавад. Агар беист хўред, ба назари дигарон бад менамоед.

Дар бораи одоби меҳмондорӣ ва меҳмонравӣ боз чиҳоро медонед?

Меҳмон азиз аст (ривоят)

Ба ҳузури ҳокими шаҳр асиронро оварданд. Ҳоким онҳоро ба куштан маҳкум карданӣ шуд. Дар байни асирон як бача-яке буд. Бача ба ҳоким гуфт:

—Ҳазрат, ташнаам, об диҳед. Ҳоким фармуд, ки об диҳанд. Бача гуфт:

—Эй ҳазрат, моро аз роҳи дур пеш-пеш карда оварданд. Ҳамаамон ташнаем. Дигарон нанӯшанд, ман ҳам наменӯшам. Марҳамат карда амр фармояд, ки ба ҳамаи асирон об диҳанд. Ба ҳамаи асирон об доданд ва бача боз ба суҳан даромад:

—Эй ҳокими бомарҳамат, баробари нӯшидани обатон ҳамаамон меҳмони азизатон гардидем. Одамони бофазл меҳмонони худро намекушанд.

Ҳоким доногии бачаро эътироф намуда, тамоми асиронро озод кард.

Дар ривоят азиз будани меҳмон чӣ тавр тасвир ёфтааст?

ОДОБИ ИШТИРОК ДАР ТАДБИРҲОИ ҶАМОАТИ

Тамоми маросиму тадбирҳои оилавӣ ба меҳмондорӣ вобаста аст.

Одоби рафторро ҳангоми меҳмондорӣ медонед?

Ҳангоми таомхӯрӣ чангол, корд, дастпок ва қошуқро дуруст истифода баред:

- ◆ Кордро бо дасти рост, чангчаро бо дасти чап доред. Корд ва чангчаро ба зарф овоз бароварда нагузоред.
- ◆ Таоми лаганро бо қошуқ нақобед.
- ◆ Қошуқ, чангча ва корди истифодашударо ба тақсимча гузоред.
- ◆ Баъди таомхӯрӣ дастатонро шуста, сипас бо дастпок пок кунед.

Духтари дастёр

Имрӯз дар хонадони Лола маросими гаҳворабандон шуд. Лола ҳам дас-

тонашро ба қафаси сина гузошта, дар пазирии меҳмонон иштирок намуд. Ба дастони онҳо об рехта, дастпоки тозаро пешкаш кард. Барои кашондани таомҳо ёри расонд. Охир ҳамаи онҳоро момояш ёд додааст. Ба Лола муоширати мизбонон ва меҳмонон писанд омад. Мизбонҳо «Хуш омадед!» гуянд, меҳмонон «Хушбахт бошед!», «Раҳмат» гӯён ҷавоб гардонданд. Гаҳворабандон ниҳоят хуб гузашт.

Аз омӯхтаатон чӣ гуна хулоса бардоштед?

Сарҳарфи нозу неъматҳои додасударо ёфта, онҳоро якҷоя хонед, номи ҷиҳози хонаву рӯзгор ҳосил мегардад.

Д + + + + +
 А... С.. Т... А....
 + Р + Х + + .
 О.... Н..

ОДОБИ ЛИБОСПЎШИ

?

Либоси ораста пўшидан гуфта чиро мефаҳмед?

Либосатон озода ва тоза бошад.
Онро ба либосовезак овезед.
Пойафзоратонро ҷуфт карда ба
чояш гузоштанро фаромўш накунад.

1. Кай, чї гуна либос пўшиданро медонед?
2. Ҳангоми кўмак ба волидон чї гуна либос мепўшед?
3. Фарқи либоси мактабравї ва хо-нагиरो бигўед.

Мувофиқи синну сол, мавсим ва ба чояш нигоҳ карда либос пўшидан аз диду фаросат, чї гуна одам будан гувоҳї медиҳад. Хусусиятҳои миллиро ба инобат гирифта, либосҳои ба худашон зебанда ва озода пўшидани писарону духтарон нишонаи маданияти онҳо ба ҳисоб меравад.

Кай, дар кучо либос пўшиданро дониста гиред ва ба он амал намоед.

БОЗИИ «МЕҲМОНЕД ШУМО» (Машғулоти амалӣ)

Дар бозии «Меҳмонед шумо» ду духтарча иштирок мекунад. Мувофиқи шарти бозӣ духтараки яқум ду кафи худро кушода ба тарафи дугонааш дароз мекунад. Духтараки дуюм бошад: — Чуба-чуба, ана туба. Дар даст лола, ин духтарча. Кўча бароед. Ин духтарча кокулаш майда.

Дасташ дар миён. Эй дастам-э, вой миёнам-э. Нағз-мӣ шумо? Амон-мӣ шумо? Имрӯз шумо меҳмони мо. Гўён чолокона ба кафи дугонааш бо ду кафи худ мезанаду мегурезад.

Агар дар ин вақт дугонааш дастони ўро дошта тавонад, ё аз пасаш давида то марра расида гирад, навбати сурудгўиро мегирад ва бозӣ боз давом мекунад.

1. Бозии «Меҳмонед шумо» чӣ тавр мегузарад?
2. Аз калимаву ибораҳои «Илтимос гиред», «Раҳмат», «Узр» бозии «Меҳмонед шумо»-ро гузаронед.

1	М		Н			Р	И	Н
2	Э	Ҳ					М	
3	Ҳ					Л	А	К
4	М		Р			Б	О	
5	О							
6	Н							

Саволҳо:

1. Яке аз меваҳои тару тозае, ки зимистон ҳангоми меҳмондорӣ ба дастархон мегузоранд.

2. Хислате, ки нисбати меҳмон бояд ҳаматарафа риоя карда шавад.
3. Маҳсулоти полизии хушбўй, ки то-бистону тирамоҳ ба назди меҳмон мегузоранд.
4. Шириние, ки нон зада меҳўранд.
5. Таоми миллие, ки ба дастархон ме-гузоранд.
6. Чизе, ки ба дастархон гузоштан шарт аст.

IV. ХУДНАЗОРАТКУНИ

БА ҚАДРИ ДЎСТИ РАСЕД!

Фарзандонам, дўст пайдо карданро одат кунед. Ҳар касе, ки зиёдтар дўст дошта бошад, фазилатҳои неки ӯ бештар мегарданд.

Дўсти нав пайдо карда, аз баҳри дўсти пешина нагузаред.

Бо одами беақлу танбал дўст нагардед. Зеро ин камбудихо сироят мекунанд, гузарандаанд. Агар бо онҳо дўст шавед, барои бартараф кардани ин одатҳои бад ба онҳо кўмак расонед... Ҳеч чизро аз дўстатон дарег надоред.

Қусур — камбудӣ.

1. Ба дўстатон дар кадом корҳо ёри мерасонед?
2. Дар бораи одоби дўст шудан нақл кунед.

1. Дар расм намояндагони кадом миллатҳо тасвир ёфтаанд?
2. Дар Ватанамон кадом миллату халқиятҳо зиндагонӣ мекунанд?
3. Шумо аз намояндагони кадом миллат дӯст доред? Дар бораи онҳо нақл кунед.

Фарзандонам, барои бо бачагони тамоми миллатҳо дўст шудан саъй намоед. Онҳо ба ақлатон қувват, ба дилатон равшани мебахшанд. Аз дўстони русу англис забон омўхта, забони модариатонро ба онҳо омўзонед, бидонед, ки дари ҷаҳон ба шумоён боз мегардад.

...ризоияту дўстии байни миллатҳо, саъю кўшиш барои нигоҳ доштани мустақамкунии он фазилати ба худ хоси халқамон шудааст ва ҳамин тавр мемонад.

*Президенти аввалини Республикаи
Ўзбекистон Ислоҳ Каримов*

Дар мавзӯи «Дўстӣ миллат интиҳоб намекунад» матни хурде таҳия намоед.

Дўстӣ – аз сарват

а			
---	--	--	--

 .

ҚОИДАҲОИ ИНТИХОБУ ШИНОСОЙ БО ДЎСТ

Ҳангоми шиносой бо дўстатон худро хуб нигоҳ доред: аввало дўстона даст дода, салом кунед, номатон, дар кадом мактабу синф таҳсил карданатонро бигўед.

Ҳангоми муошират бо дўстатон номашро гирифта, муроҷиат кунед, ў хеле хурсанд мешавад.

Ҳангоми вохўрӣ бо чеҳраи кушод сухан ронед. Дўстӣ аз ширинкаломӣ оғоз ёфтанаширо фаромўш накунад.

Фил ва Маймун (афсона)

Дар замонҳои қадим, дар ҷангалзори дур фили бузургу бақувват бо маймуни хурду чолок дўст шудаанд. Фил ҳар рӯз ҷангалзорро давр зада, аз аҳволи Маймун бохабар мешудааст. Маймун бошад, Филро бо ҳар хел меваҳо меҳ-

мон мекардааст. Яке аз рӯзҳо Маймун гайб задааст. Фил ўро кофта-кофта, охир аз нўги шохи дарахте ёфтааст. Аз дўсташ Маймун пурсидааст:

—Чаро ба он чо баромадӣ?

—Метарсам,—гуфтааст Маймун бо овози паст. — Паланг хўрда мемонад. Ана, дар паси дарахт поида меистад.

Фил Палангери, ки он дўсти хурдакашро хафа карда буд, ҷазо додааст.

Ўткир Ҳошимов

1. Чаро Филро дўсти ҳақиқии Маймун мешуморед?
2. Фарқи дўсти ҳақиқиву сохтаро гуфта диҳед.

БОТАДБИРУ БОТАРТИБ БОШЕД!

Ботартиб будан ин озода нигоҳ доштани тамоми чизу чора, аз онҳо самаранок истифода бурдан аст. Ботадбир будан ҳангоми сар задани саволи «Акнун чӣ бояд кунам?» хуб фикр намуда, роҳи онро ҳал кардан, чора ёфтан аст.

Бачаҳои азиз, ботабдиру ботартиб бошед.

Дар ҷойҳои ҷамоати чӣ гуна рафтор карданро медонед?

Одоб

Хислати хуби одамӣ одоб,
 Сабаби ҳурматаш ҳаме одоб.
 Боадабро ҳама кунад иззат,
 Пўшиши айбу ҳар камӣ одоб.
 Беадабро ҳама кунад лаънат,
 Байни мардум мукаррамай одоб.

Абдулғании Ҷавдат

Дар бораи фоидаи ботартибиву ботадбири нақл кунед.

Адиби бетартиб (афсона)

Будааст, набудааст, гуруснаву сере будааст. Адиб ном бачае будааст. Ҳарчанд боодоб бошад ҳам, аммо корҳояш бетартиб будааст.

Вақте ки Адиб ба балоғат мерасад, падараш ба ӯ сирру асрори дуредгариро омӯзондааст. Яке аз рӯзҳо боғбоне аз падараш илтимос кардааст, ки барояш тирезаву дар тайёр кунад. Азбаски падараш бетоб будааст, муваққатан писарашро фиристодааст.

Адиб ба кор шуруъ намудааст. Боғбон ба кори худ машғул шудааст. Ҷ вақте ки қайчии тоқбуриро ба даст мегирад, овози Адиб шунида мешавад:

– Бобоҷон, исканаро надидед? Боғбон аз байни парахаҳо исканаро ёфта мегуфтад.

Баъд барои хомтоқ кардан акнун ба назди норбон меравад, ки овози Адиб боз шунида мешавад:

– Бобоҷон, бинед, арраро ба қуҷое мондаам?!

Акнун абрувони мӯйсафед чин мешавад.

Аммо ин дафъа низ хомӯш ба қустуҷӯи арра шуруъ карда, ниҳоят, аз зери тахтаҳо меёбад.

Сипас Адиб рандаро қустуҷӯ мекунад. Қаҳли боғбон баромада, ба назди Адиб омада мегӯяд:

– Номат Адиб аст ё Бетартиб? Асбобҳои худро ба қойи зарурӣ нагузошта, на худ кор мекунӣ, на маро кор кардан мекунӣ.

– Зудтар аз ин қо рав, падарат баъди сикат шудан худаш омада кор мекунад!

Дар ин ҳолат ба хаёли Адиб суханони падараш: «Бетартиб бошӣ, баъд азоб мекашӣ» меояд. Адиб «уф» гуфта, аз хонаи боғбон сархам баромада меравад.

Тўлқин Илҳомов

1. Аз афсона чӣ гуна хулоса бардоштед?
2. Чаро ботартиб ва саранҷом шудан лозим? Бо суханони худ эзоҳ диҳед.

Кори нақшанок кори сарфакорона аст.

Инсони бетартиб ва беодоб ба дарахти бебарг монанд аст.

Муҳаммад Исмоил

Бисёр сухан рондан ва бетартибӣ нишони ноқисии ақл аст.

Аз «Ҳикматнома»

НИГАХДОРАНДАИ МУЛК ХОР НАМЕГАРДАД

Молу дунё, чизу чораро мулк мегўянд. Хонаву чо, автомобил, анҷоми рўзгор, умуман тамоми чизе, ки бо пул харид мегардад, мулк ба ҳисоб меравад. Мулк барои некӣ кардан, парастории падару модар, сиҳату саломат ба воя расондани фарзандон, илму ҳунар омўхтани онҳо, иҷрои корҳои савоб зарур аст.

Молу мулк ба туфайли меҳнат ба даст меояд. Чизу чораи шумо ҳам натиҷаи маҳсули меҳнати волидонатон аст. Онро эҳтиёт намоед.

Қадри молро саховатманд медонад (ҲИКОЯ)

Як вақтҳо дар шаҳри Андиҷон заминларзайи саҳт шуда, бисёриҳо дар зери бому деворҳо монда, ҳалоку маъюб гашта, беҳонаву гурусна монданд. Барои онҳо аз

одамон нон, либос ва пул чамъ оварданд. Чамъияти меҳру шафқат ташкил ёфта, аз сарватмандон маблағ чамъ кардааст. Коркунони чамъият мадад пурсида, ба хонаводаи як бойи тошкандӣ сар халонданд. Дар ҳамин лаҳза сарватманд аз ким-чӣ чаҳл дошт. Маълум гардид, ки яке аз хизматкорони сарватманд як чӯби носӯхтаи гӯгирдро ба замин партофтааст. Аз он сарватманд дарғазаб шуда, хизматкорро коҳиш додааст. Коркунон «Аз ӯ оё мадад пурсидан мумкин аст?» гӯён дудила шуданд... Сарватманд суханони онҳоро шунида, филфавр аз чайбаш барои осебдидагони бечора панҷсад сӯм бароварда дода гуфтааст: «Чаро ҳайрон мешавед? Агар ман чӯби гӯгирдро исроф кардан гирам, ба ин қабил корҳои савоб чӣ тавр маблағ чамъ мекунам?»

Мунавварқори Абдурашидхонов

Ҳафт бор чен куну як бор

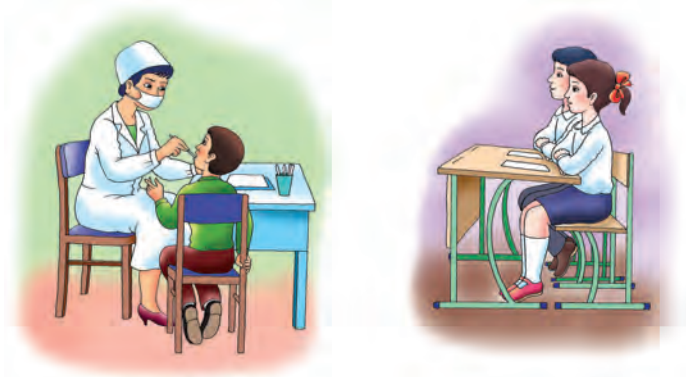
б		
---	--	--

.

ҲУҚУҚҲОИ ИСТИРОҲАТ, НИГАҲДОРИИ ТАНДУРУСТӢ, ДОНИШАНДӢЗӢ

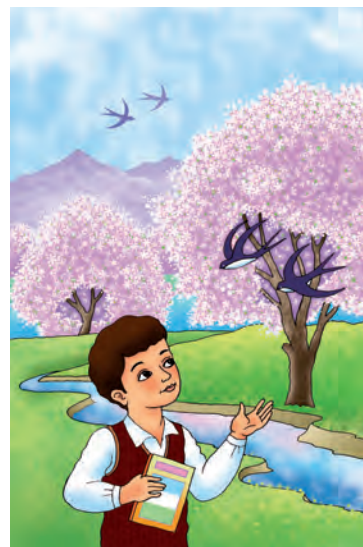
1. Дар расмҳо чӣҳо тасвир ёфтаанд?
2. Шумоён чӣ гуна ҳуқуқҳоро соҳиб ҳастед?
3. Ҳуқуқҳои шумоён аз тарафи кӣ ҳимоя мегардад?

Дар Сарқонуни мо дорои ҳуқуқҳои донишандӯзӣ, истироҳат ва тандурустӣ будани бачагон ифода ёфтааст.

Дўст дор!

Ин дашту саҳро, бўстон,
 Ин ҳар варақ, ин дoston,
 Ин истироҳатгоҳи хуб,
 Ин сояҷои гулситон.
 Имрӯзу фардо, баъди он
 Ҳар як гули боғи ҷаҳон
 Бошад ҳама бе гуфтугӯ,
 Бо роҳи қонун моли ту.
 Идрок бинмо, дил супор,
 Пас ҷумлагиро дўст дор.

Шухрат

Аз сатрҳои шеър мисолҳо оварда,
 ҳуқуқҳои худро гуфта диҳед.

САЛОМАТИАТОН — САРВАТИ ШУМО

Оё вақт тез гузаштанашро медонед? Фаромўш накунед: саломатиатон ба дуруст истифода бурдани вақт вобастааст.

Барои сиҳҳат будан ба тартиби рўзатон инҳоро дохил намоед: ҳар рўз пеш аз хоб дар ҳавои тоза 30 дақиқа сайр кунед. Рўзе 8-соат хоб кунед. Ҳар рўз 2-соатӣ дар ҳавои тоза истироҳат кунед. Ҳадди ақалл 1-соатӣ бо тарбияи ҷисмонӣ машғул шавед. Пагоҳирўзи ба тарбияи бадан 15 дақиқа вақт ҷудо кунед.

Фурсат ғанимат аст

Дафтар кушода, берабт,
Набвад вазифа тайёр.
Соат равад ба чиқ-чиқ,
Ногашта ҳал ягон кор.
Соат чу мешавад нўҳ,

Бори дигар занад занг.
 Баъзан Салими бесабр,
 Ба ташвиш аз ин диранг.
 Бошад Салимчон нимчон,
 Дар коре ҳам «вақташ нест».
 Тарбияи бадан ку?
 Ба рӯ шустан «вақташ нест».
 Ҳар дарси ў нотайёр.
 Кори бесуд чӣ даркор?
 Нафъи тартиби рӯзат
 Надонистан бувад ор.

Шукур Саъдулло

Ор кардан — ба худ раво надидан.

1. Шеърро аз ёд кунед.
2. Дар бораи фоидаи тартиби рӯз ба саломатӣ чиҳоро медонед?

Вақтат рафт—нақдат рафт.

ҚАЙДИ РЎЗҲОИ ХУРСАНДИБАХШ

Рўзҳои аз ҳама хурсанди-бахшатон шояд идҳои Наврўз, Меҳргон, идҳои динӣ бошанд, ки халқамон ҷашн мегиранд. Магар ин тавр нест? Идҳои мазкур чандин сад-солаҳо боз аз тарафи халқамон қайд карда мешаванд...

Дар ин идҳо одатҳои саховатмандӣ, кушодадилӣ, хоксорӣ, самимият, меҳмондўстӣ, кўдакпарварие намоён ме-гардад, ки хоси халқамон аст.

Таронаи наврўзӣ

Гул арўсак шуду хамёза кашид,
Дод пайғоми шукуфтан ба сабо.
Боди Наврўз чу пайғоми баҳор
Накҳати гул ба ҷаҳон кард ифшо...

Турнаҳо пайкрасони файзанд,
Ба замин паст париданд имрўз.

Ошиқон сайри гулистон рафтанд,
Гули наврӯз бичиданд имрӯз.

Шоҳмузаффар Ёдгори

Ватанам

Ватан аз дилҳо
Мебарорад ғам.
Ватан одамро
Мекунад одам.
Болу пари кас
Ватан мебошад.
Бахтовари кас
Ватан мебошад.

Мирсаид Миршакар

Оиди идҳои миллӣ ва урфу одат-
ҳоямон чиҳо медонед?

ТАДБИРҲОИ ОИЛАВӢ ВА ИДҲОИ МУБОРАК

Зодруз, туй, меҳмондорӣ ва
гайра тадбирҳои оилавианд.

Тухфаи аввалин

Чашни шумо муборак,
Модарҷони меҳрубон.
Табрик менамоям
Шуморо аз дилу ҷон.
Бароятон овардам,
Модари ҷон, гулдаста.
Гулҳои хушрангу бӯ,
Ба меҳри дилҳо баста.
Шуморо дӯст дорем
Мо ҳама аз дилу ҷон,
Доим саломат бошед,
Ба бахти мо бачагон.

Озод Аминзода

Дар мавзӯи «Зодрузи модарам» матн
тартиб диҳед.

9-май – Рўзи хотира ва қадр. Он рўзи ғалабаи инсоният аз болои фашизм аст. Ҳамон рўз хотираи дурахшони падару бобоёнеро, ки дар роҳи адолат ҳалок шудаанд, ба ёд оваред. Ба Майдони хотира рафта, бо лавҳаҳои он шинос шавед. Нақшаи хурсанд кардани одамонро кашед, ки бароятон азизанд. Аз кадом қорҳоятон онҳо бештар хурсанд мешаванд?

Рўзи гузаштaro фаромўш накун!

Бидуни хотира оянда

Н			Т
---	--	--	---

.

1. Рўзи хотира ва қадрро Шумо чӣ тавр қашн мегиред?
2. Дар мавзӯи «Хотираатон дар қалбамон абадист» матне тартиб диҳед.

МОДАР — ТАБИАТРО ЭҲТИЁТ КУНЕД!

Бо дўстатон оиди одати бад будани ба ҷонварон озор расондан суҳбат кунед.

Ҳодисаҳои табиат, дарахтон, растанӣ, ҳайвонот ва паррандаҳо инъоми табиатанд. Онҳо барои зиндагӣ қардан ва аз зебой хурсанд шудан тухфаи табиат ба мост.

Афсона дар бораи марворид-лола

Марворид-лола растании нодир аст. Он ба «Китоби Сурх» дохил шудааст. Афсонамон дар ҳамин бора аст.

Дар замонҳои қадим як мамлакати фаровон будааст. Хони он духтаре дошта, ки дар ҳусн беҳамто, меҳрубон, оқила будааст. Яке аз рӯзҳо вай бемор мешавад. Ҳоли ўро табиби сарой дида, ба хон гуфтааст:

—Шоҳам, дар кишварамон гули сеҳроннок мавҷуд аст. Онро Ёсуман-кампир дар боғаш пинҳон медорад. Агар духтаратон ана ҳамин гулро бӯ кунад, сиҳҳат меёбад.

Хон ба чор тараф чор андохтааст: «Касе, ки ана ҳамин гулро орад, духтарамро ба вай медиҳам».

Ботир-чўпони нотарсу бақуввате, ки дар кўҳсор гўсфанд мечаронд, хушдори духтари хон буд. Баробари шунидани хабари маризии духтар барои овардани гул ба боғи Ёсуман-кампир меравад. Ёсуман-кампир ҳимояи гулро ба зиммаи мору явшонҳо гузошта, ба хоби чилрўза рафта буд. Чўпон ҳамин ки ба панҷараи боғ

наздик мешавад, ҳамроҳи доимӣ - асои ғусфандчарониаш ба забон медарояд:

— Морҳоро бо ман бизанӣ, онҳо ба ту роҳ мекушоянд.

Чўпони нотарс бо асо морҳоро ронда, ба боғ медарояд. Ба пойи чўпон алафҳои печак печида, явшон (янтоқ) хорҳояшро мехалонад. Ў бо асо хору алафи печакро зада-зада, то мобайни боғ расида ме-равад. Гулро гирифта ба бағал андохта, баъд ба берун мебарояд.

Ба шаҳр омада, ба қасри хон даромада, гулро ба табиб медиҳад. Табиб ба лабҳои гунчамонанди духтар гулро мегузорад, малика чашмонашро кушода, дасту рухсорааш сурху чашмонаш пурнур мешавад. Ба зудӣ сикҳат меёбад. Хон чил рӯзу чил шаб тўй карда, духтарашро ба чўпони нотарс медиҳад. Парвариши гулро дар боғи худ ба роҳ мемонад. Аз ҳамон вақт халқ ин гули сеҳрнокро дўст дошта, марворид-лола меномиданд.

Аз афсона дар бораи марворид-лолаи ноёб чиро доништа гирифтед?

V. ЭСТЕТИКА

ТЕАТР ДАР ҲАЁТИ МО

?

1. Дар расм кадом бино тасвир ёфтааст?
2. Дар бораи театри лўхтак чиҳо медонед?

Дар театри лўхтак

Ширинмоҳ бо момояш ба театри лўхтак рафт.

– Вой, бачагон ин қадар бисёранд... ҳайратомез гуфт Ширинмоҳ.

Дар он ҷо тамошоро бо унвони «Қаҷй ва Ростй» намоиш доданд. Баробари ди-

дани тамошо ҳайрати Ширинмоҳ боз ҳам афзуд. Охир ҳар як ҳаракату ҳолати лўхтак бо даст идора мегардид.

Ниҳоят шавқовар, аст, вақте ки лўхтакҳо ҳаракат карда, ҳарф мезананд!

Ширинмоҳ аз театр бо таассуроти калон баргашт. Ба дугонаҳояш аз тамошо чиҳо омўхтанашро нақл намуд.

Чӣ гуна фикр доред: Ширинмоҳ ба дугонаҳояш чиҳо нақл карда бошад?

Эстетика зебоии ягон чизро ҳис кардан аст. Театр ҳам ҳис кардани зебоиро ёд медиҳад.

Қоидаҳои одоби ба театр рафтан:

- ◆ Ба театр бо либоси ораста равед;
- ◆ Ба бинои театр хўроквориҳои гуногунро гирифта надаред;
- ◆ Дар давоми тамошо суҳбат накунад.

Аз ҳазор маротиба шунидан як маротиба дидан беҳтар.

АФСОНАҲО БА ХУБЇ ХИДОЯТ МЕКУНАНД

Фарзандони азизам, шумоён афсонаҳоро ниҳоят дўст медоред. Зеро аз хурдї афсона шунида ба камол расидаед. Ин афсонаҳоро халқи доноямон офаридааст. Афсонаҳои халқӣ ба чанд намуд тақсим мегарданд: афсонаҳои ҳаёти, афсонаҳо дар бораи ҳайвотот, афсонаҳои сеҳрнокӯ тахайюли.

Дар афсонаҳо орзуву омол, доноиву таҷрибаи ҳазорсолаи халқ ифода ёфтааст. Адолат ва ҳақиқат тавсиф гардидааст.

Фарзандонам, шумоён аз афсонаҳо бисёр фазилатҳои инсониро меомӯсед. Онҳо шуморо ба некӣ даъват месозанд.

Садбарг

... Яке аз рӯзҳо дар боғе дар байни алафу гулҳои саҳро садбарг мешукуфад. Тамоми растаниҳои гирду атроф аз зебой ва

бўяш ба ҳайрат афтода, садбаргро ситоиш кардаанд. Садбарг аз ин таърифҳо мағрур шуда, касеро назару писанд намекунад.

Яке аз рўзҳо садбарг хоб мебинад. Дар хоб як худаш дар саҳро нашъунамо меёфтааст. Дар атрофаш на ягон растанӣ, на ягон дарахт буд. Офтоб бераҳмона метафсонд. Аз гармӣ ташна мемонад, лекин аз об дараке набуд. Ба тезӣ нимҷон гардида, баргҳояш пажмурда мешаванд. Ҳамин лаҳза шамоли саҳте вазида, регпораро ба болои садбарг партофтааст. Аз тарс бо тамоми овоз дод зада, аз овози худ аз хоб бедор мешавад. Чашмонашро кушода ба растанӣ ва дарахтони ба ӯ бо ҳайрат нигариста бори аввал хандон нигоҳ карда, аз онҳо барои беором карданаш узр мепурсад.

1. Садбарг ба чӣ сарфаҳм рафтааст?
2. Барои ба ҳолати садбарг наафтодан кас чӣ кор бояд кунад?

Афсонаҳо осмони бе охири хаёлотанд.

МАВҚЕИ САНЪАТИ ТАСВИРӢ ДАР КАМОЛОТИ ИНСОН

Аз қадим инсонҳо ба зебой мароқ зоҳир карда, онро дарк ва дар расмҳо акс намудаанд. Ана бо ҳамин санъати тасвири пайдо шудааст.

Бо чашми рассомӣ кунам,
Бар олами зебо назар.
Созам ба нўги мўқалам
Як олами нав ҷилвагар ...
Расми кабутар мекашам
К-он пар занад дар осмон.
Ҳамчун паямбар пайки сулҳ,
Орад барои одамон.
Ман мекашам расми калон,
Ман мекашам расми ҷаҳон.

Рауф Толиб

Шумо ҳам ба расмкаши мароқ доред?

ОЗМУНИ ТАРБИЯДИДАГОН (Машғулияти амалӣ)

Дар синфатон «Озмуни тарбиядидагон» гузаронед.

Ба ин саволҳо ҷавоб дода, голибони озмуно муайян кунед:

1. Дар дарсҳо донишомӯзе, ки ба саволҳои омӯзгор даст бардошта ҷавоб медиҳад, кист?
2. Кадом рафиқатон суҳанонеро аз қабилҳои «Раҳмат», «Илтимос», «Марҳамат», «Хуб мешавад», «Рӯзатон ба хайр!», «Сиҳат бошед!» бештар истифода мебаранд?
3. Кадом рафиқатон барои ба Шумо кумак расондан доимо тайёр аст?
4. Шумо аз кадом рафиқатон ибрат гирифта метавонед?
5. Кадом дӯстатон номатанро гирифта, сипас мувоҷиҳат мекунад?
6. Голибони озмуно табрик намуна, шеър, афсона ё ки ривоят гуфта диҳед.

КОРИ НАЗОРАТИ

1. Калимаи аз мақоли «Ҳар кӣ Ватан дорад, давлат ...» афтодаро ишора кунед.
а) бисёр; б) хуб; в) дорад.
2. Дар кадом ҷавоб тадбири оилавӣ баён гардидааст?
а) рӯзи таваллуд;
б) бозӣ бо рафиқ;
в) ба мактаб рафтан.
3. Эстетика чист?
а) суҳбат кардан;
б) ҳис кардани зебой;
в) дар меҳмонӣ будан.
4. Пагоҳирузӣ ба тарбияи бадан чӣ қадар вақт ҷудо кардан лозим?
а) 15 дақиқа;
б) 10 дақиқа;
в) 20 дақиқа.

1. Кадом панди ибратноки аҷдоди бузургамонро медонед?
2. Дар тадбирҳои ҷамъияти ба ҷиҳо риоя кардан лозим?

МУНДАРИЧА

I. ВАТАНИ МО—ЎЗБЕКИСТОН

МОДАР—ВАТАН	3
МЕРОСИ АЧДОД — ҒУРУРУ	
ИФТИХОРИ МО	6
КОРҲОИ ИБРАТБАХШИ	
АЧДОДИ БУЗУРГАМОН	8

II. ОИЛА – ДАРГОҲИ МУҚАДДАС

ПАДАРУ МОДАР АЗИЗУ МУЪТАБАРАНД	10
МАҚОМИ МАН ДАР ОИЛА	12
МҲЙСАФЕДОН – НУРИ ХОНА	
.....	15

III. ОДОБ – ЗЕБУ ЗИНАТИ ИНСОН

ОДОБИ ХУДНИГОҲДОРЇ ДАР ҶОЙҲОИ	
ҶАМОАТЇ	17
ХУШМУОМИЛАГЇ ВА МУНОСИБАТИ	
САМИМЇ	20
ОДОБИ СУХАНРОНЇ	23
МАДАНИЯТИ МУЛОҚОТ ВА ОДОБИ	
СУХАНРОНЇ БО ТЕЛЕФОН	26
НАМУДИ ЗОҲИРЇ ВА ОРОСТАГЇ	28
ФАЗИЛАТИ ХУБ—ЗИНАТИ ИНСОН	31
САХОВАТМАНД ВА ХОКСОР БОШЕД	33
БА ХУД ХИЗМАТРАСОНИРО ОМУЪЗЕД	37

МЕҲМОННАВОЗӢ — ОДАТИ ХУБ	39
ОДОБИ ИШТИРОК ДАР ТАДБИРҲОИ ҶАМОАТӢ	41
ОДОБИ ЛИБОСПУШӢ	43
БОЗИИ «МЕҲМОНЕД ШУМО» (Машғулоти амалӣ)	45

IV. ХУДНАЗОРАТКУНӢ

БА ҚАДРИ ДӢСТӢ РАСЕД!	48
ҚОИДАҲОИ ИНТИХОБУ ШИНОСОӢ БО ДӢСТ	51
БОТАДБИРУ БОТАРТИБ БОШЕД!	53
НИГАҲДОРАНДАИ МУЛК ХОР НАМЕГАРДАД	57
ҲУҚУҚҲОИ ИСТИРОҲАТ, НИГАҲДОРИИ ТАНДУРУСТӢ, ДОНИШАНДӢЗӢ	59
САЛОМАТИАТОН — САРВАТИ ШУМО	61
ҚАЙДИ РӢЗҲОИ ХУРСАНДИБАХШ	63
ТАДБИРҲОИ ОИЛАВӢ ВА ИДҲОИ МУБОРАК	65
МОДАР—ТАБИАТРО ЭҲТИЁТ КУНЕД!	67

V. ЭСТЕТИКА

ТЕАТР ДАР ҲАЁТИ МО	70
АФСОНАҲО БА ХУБӢ ҲИДОЯТ МЕКУНАНД	72
МАВҚЕИ САНЪАТИ ТАСВИРӢ ДАР КАМОЛОТИ ИНСОН	74
ОЗМУНИ ТАРБИЯДИДАГОН (Машғулоти амалӣ)	75
КОРИ НАЗОРАТӢ	75

О-40

Ҳасанбоева О.

Одобнома: Китоби дарсӣ барои донишомӯзони синфҳои 2-юми мактабҳои таълими миёнаи умумӣ. О.Ҳасанбоева, М. Иноятова, А. Неъматова. Нашри чорум. – Тошканд. НДИ «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi», 2018. – 80 саҳ.

ISBN 978-9943-07-615-0

**УЎТ: 177=222.8(075.2)
КБТ 74.200.51**

O‘quv nashri

Oysha Hasanboyeva, Muhayyo Inoyatova,
Adolat Ne‘matova

ODOBNOMA

2-sinf uchun darslik

(Tojik tilida)

To‘rtinchi nashr

«O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi»
Davlat ilmiy nashriyoti,
Toshkent — 2018

Муҳаррир
Тарҷумаи бадеии
Рассом
Саҳифабанди компютери

Х.Ҳамидов
Ш.Турдиқулов
Б.Муҳаммедов
У.Сапаев

Литсензияи нашриёт АИ № 160, 14.08. Соли 2009.

Ба чопаш 16.05.2018 имзо шуд. Андозаи 70x90^{1/16}. Кегли 16. Бо гарнитурани «PragmatikaTAD» ҳуруфчинӣ шуда, бо усули офсет дар қоғази офсет чоп шудааст. Ҷузъи чопии шартӣ 5,85. Ҷузъи нашруву ҳисобӣ 3,92.

Адади нашр 7 174 нусха. Супориши № 18–190.

Нашриёти давлатии илмии «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi»
Тошканд – 100011, кўчаи Навой, 30.

Дар Хонаи эҷодии таъбу нашри «O‘zbekiston»-и Оҷонсии матбуот ва иттилооти Республикаи Ўзбекистон чоп шудааст. Тошканд – 100011, кўчаи Навой, 30.

Чадвали ҳолати китоби ба иҷора додашуда

Р/т	Ном ва насаби донишомӯз	Соли таҳсил	Ҳолати китоб дар аввали с.т.	Имзои раҳбари синф	Ҳолати китоб дар охири соли таҳсил	Имзои раҳбари синф
1						
2						
3						
4						
5						

Чадвали болой аз тарафи раҳбари синф ҳангоми ба иҷора додани китоб ва баргардонида гирифтани он мувофиқи меъёрҳои зерин баҳо гузошта мешавад

Нав	Ҳолати аввали китоби дарсӣ пеш аз истифодабарӣ
Хуб	Муқова бутун, аз қисми асосии китоб чӯдо нашудааст. Ҳамаи саҳифаҳои мавҷуда надаридааст, чӯдо нашудааст, дар саҳифаҳо навиштаҷот ва хатҳо дида намешаванд.
Қаноатбахш	Муқова ғичим шуда, хат кашида, канорҳо хӯрда шуда, қисман аз қисми асосии китоб чӯдо гашта, аз тарафи истифодабаранда қаноатбахш таъмир гаштааст. Саҳифаҳои кандашуда часпонида, дар баъзе саҳифаҳо хатҳо кашида шудаанд.
Ғайриқаноатбахш	Муқова хат кашида, қисман ё пурра аз қисми асосии китоб канда шудааст. Китоб ғайриқаноатбахш таъмир гаштааст. Саҳифаҳо дарида, баъзе саҳифаҳои китоб вучуд надоранд, хат кашида, ранг молида, ифлос шудааст, онро барқарор кардан ғайриимкон аст.